

Manresa i Sant Ignasi

500 anys d'un camí de conversió

Ramon Torra¹

Manresa és la ciutat bressol de la Companyia de Jesús (jesuïtes) i des de fa uns mesos està engalana per celebrar enguany els 500 anys del Camí Ignasià. Un camí que va d'Azpeitia a Manresa. Un camí de 650 km. Un camí que va transformar el noble cavaller Íñigo en el pelegrí Ignasi. Un camí que es va iniciar amb els Exercicis Espirituals i va culminar amb la Companyia de Jesús. La balma inicial on es recollia Íñigo, ara és el Santuari de la Cova de Sant Ignasi. Per un jesuïta anar a Manresa significa un pelegrinatge a les fonts de la seva història. Repassarem aquí el seu itinerari espiritual que el va portar de Loiola a Manresa, passant abans pel santuaris d'Arantzazu i Montserrat.

La seva primera vida i conversió

El 1491 neix a Azpeitia *Íñigo López de Loyola*, és el tretzè fill d'una família noble de Navarra, els Loyola de Azpeitia i Balda de Azcoitia. Tota la seva infantesa la va passar entre Azpeitia i Aizcoita. El 1507, quan té 16 anys, mor el seu pare i la seva mare l'envia a viure a Arévalo, a casa del Comptador major de Castella i conseller dels Reis Catòlics. L'any següent mor la seva mare i *Íñigo* seguirà Arévalo durant onze anys més. Això el marcarà en la seva educació personal ja que s'incorporarà a la Cort dels Reis i serà un gentilhome que viatjarà amb freqüència a Valladolid acompanyant el comptador a la Cort.

Aprenderà el domini de les armes, serà un bon soldat, farà bones estones de lectura i també aprendrà a escriure correctament i a tenir una bona cal·ligrafia. El 1517, a la mort de *Ferran el Catòlic*, el Comptador i protector seu cau en desgràcia i l'any següent mor. *Íñigo*, amb 26 anys, va a servir a casa del virrei de Navarra. Aquí es mostra com una persona «d'un ànim gran i noble, liberal, enginyosa i prudent pel que fa a les coses del món» capaç de resoldre situacions conflictives tant en la *Guerra de las Comunidades* de Castella com en conflictes entre les viles de Gipúzcoa. A Navarra el nomenen capità del castell de Pamplona.

El 20 de maig l'exèrcit francès bombardeja Pamplona durant sis hores per tal de recuperar el regne de Navarra. El capità que comanda la defensa del castell –amb escassos soldats castellans a la fortificació i tancats dins durant dos o tres dies– és *Íñigo López de Loyola*, de 30 anys, que amb el seu fervor arenga els seus companys a defensar el castell de la ciutat en una defensa

que esdevé impossible. Una bala de canó li trenca una cama i li fereix l'altra. Ferit el capità, els defensors espanyols capitulen. Els francesos davant la integritat d'Íñigo deixen que el traslladin a casa seva, a Loiola, per curar-se. La cura es fa difícil i dubtosa per haver-se soldat malament els ossos. Decideixen que se li torni a trencar la cama. L'operen i aguanta el dolor com a bon cavaller que era, ja que espera tornar aviat a les seves tasques militars.

En la convalescència demana llibres de cavalleries per distreure's, però com que a la casa no n'hi havia va llegir el que va trobar: *La vida de Cristo* de Ludolf de Saxònia i *Flos sanctorum* de Jacopo de Varazze. Aquestes lectures li van provocar una lluita interior que el va dur a la conversió. Es preguntava: «¿Per què jo no puc fer el mateix que sant Francesc o sant Domènec? Doncs ho faré! Em dedicaré a servir les ànimes».

Sant Ignasi de Loiola,
per Pedro Pablo Rubens

A la seva *Autobiografia*, llegim:

«Hasta los 26 años de edad fue hombre dado a las vanidades del mundo; y principalmente se deleitaba en ejercicios de armas, con un deseo grande y vano de ganar honra...».²

però després de la convalescència trenca amb la seva vida passada i en comença una de nova:

«Y cobrada no poco lumbre de aquesta lección, comenzó a pensar más de veras en su vida pasada, y en cuánta necesidad tenía de hacer penitencia della».

I així comença el camí de conversió d'Íñigo que el durà de Loiola a Manresa, passant abans pel santuari d'Arantzazu i Montserrat.

El febrer de 1522 –encara no recuperat del tot i en contra de l'opinió dels seus germans– Íñigo surt de Loiola per anar fins a Roma per demanar

permís al Papa per anar en peregrinació a Jerusalem. Va vestit amb les gales de cavaller: vestits rics, daga i espasa. Fa parada al santuari de la verge d'Arantzazu i des d'aquí es dirigeix cap a Barcelona, lloc des d'on sortien els vaixells cap a Roma.

El 24 de març, vigília de l'Anunciació, fa a parada a Montserrat on és acompanyat espiritualment pel monjo *Joan Xaconés*, fa confessió general, deposa les armes al peus de la Verge i fa vetlla a la imatge tota la nit tal com era costum per tal d'implorar favors a la Mare de Déu.

L'endemà, dia 25 de març, decideix anar cap a Barcelona. Deixa els vestits de soldat, regala el cavall al monestir i parteix descalç i amb una capa per tal que no el reconeixin. Els monjos li aconsellaren que fes parada a Manresa, així podria acabar de guarir les seves ferides a l'hospital abans d'embarcar-se cap a Jerusalem, ja que a Barcelona la pesta hi feia estralls i ni tan sols hi atracaven els vaixells. A Manresa la pesta encara no hi havia arribat, ni hi arribà. Així doncs:

«en amaneciendo, partió por no ser reconocido, y se fue, no el camino derecho de Barcelona, donde hallaría muchos que le conociesen y le honrasen, mas desvióse a un pueblo, que se dice Manresa».

A Manresa

Per accedir a la ciutat de Manresa s'havia de creuar el *Pont Vell* i a tocar d'aquest hi havia una creu de terme i l'ermita de la Mare de Déu de la Guia, patrona dels missatgers. Segons la tradició en aquest punt Íñigo va tenir una aparició de la Mare de Déu que el va encoratjar a continuar la vida penitent que havia iniciat. La Guia va ser un punt continuat de devoció freqüentat per Íñigo.

A Manresa anà a l'*Hospital de Santa Llúcia* per tal que es pogués refer de la ferida i descansar. Els hospitals d'abans no eren centres sanitaris com els entenem avui, eren llocs d'acolliment i aixopluc de pelegrins, forasters, indigents, rodamóns, malalts mentals, nens orfes... En aquest ambient va viure Íñigo: menjava poc, alimentava els pobres, tenia cura dels malalts i pelegrinava per tota la ciutat... mentre cercava un lloc per estar sol.

A Manresa hi havia convents de carmelites, de dominics, de clarisses i del cister. La basílica de la Seu era l'emblema de la ciutat. En aquest entorn visqué Íñigo gairebé un any. Però per la seva precària salut l'estada a Manresa només va ser possible gràcies a l'ajut de diferents famílies i dones devotes –conegudes com les *inyigues*– que el van acollir i auxiliar mentre feia vida de penitent i quan estava malalt. L'Hospital no permetia a Íñigo la solitud que cercava i va estar uns dies al convent dels dominics: «s'estava en

una cambra on seguia fent les set hores d'oració agenollat i llevant-se sempre a mitja nit», però tampoc s'hi trobava bé.

A la primeria la imatge de captaire d'Íñigo era la d'un home deixat, brut, desgrenyat, mal calçat, amb un sac per capa i que demanava almoina i un tros de pa per a ell i per als de l'hospital. Això li va valdre el malnom de "l'home del sac". La gent se'l treia de sobre, li feien la riota, els nens li tiraven pedres... Però ell no s'immuntava: l'antic militar només obre els llavis per beneir Déu. Amb el temps es va calmar aquesta tempesta i la seva vida de penitent no escapava als ulls de la gent que es va adonar que tenia un cor que estimava: els seus parracs de captaire amagaven un cor misericordiós ja que dedicava hores a visitar i atendre malalts, servia els pobres de l'hospital en allò més repugnant, ensenyava catecisme als nens... i del menyspreu arribaren a l'admiració. "L'home del sac" no era un captaire com els altres, ni un dement, sinó un home de virtut, un sant. Qui el va titllar d'hipòcrita, mentider i farsant ara se li agenollava als peus.

Íñigo portava penjada del coll una creu de fusta amb una inscripció llatina que deia: *ENECUS A LOIOLA PORTABAT HANC CRUCEM 1522* (Íñigo de Loiola portava aquesta creu 1522). *Enecus* és el nom llatí que, un cop romanitzat, correspon a Íñigo³.

El lloc adequat per estar sol i meditar el va trobar, finalment, en una balma situada sota l'ermita de Sant Bartomeu, a tocar del *Pont Vell*, de cara el riu Cardener, resguardada del vent fred del nord, amagada entre esbarzers i des d'on es veia la muntanya de Montserrat. Aquesta cova no fou un lloc permanent d'estada, però sí que hi va trobar la soledat que cercava per fer oració i penitència. Avui es poden veure unes creus, suposadament gravades a la pedra per ell mateix, en el lloc on pregava i on va començar a escriure els *Exercicis Espirituals*.

Íñigo sortia d'aquí per anar a veure persones que li podien donar consell i atenció espiritual. Així ho feu amb Joan Bocotavi, canonge de la basílica de La Seu, «home que li digué un dia que escrivís tot el que podia recordar»; amb Galceran Perelló, pare dominic, i amb Alfonso de Agurreta, prior del monestir cistercenc de Sant Pau, «home molt espiritual». Altres llocs de pregària eren les ermites, les esglésies, les creus de terme i les imatges de la Verge que hi havia pels camins.

La seva estada a Manresa es pot dividir en tres períodes: des que va arribar fins a mitjans de juliol van ser de calma, gairebé en un mateix estat interior; del juliol fins a l'octubre va ser un període de malalties i terribles lluites interiors, dubtes i escrúpols sobre coses passades; i des de l'octubre fins el febrer del 1523, que va marxar, va ser de llums, consolacions i il·lustracions divines, que van tenir per objecte el misteri de l'Eucaristia i la Santíssima

Trinitat. En aquest període és quan té el *Rapte* i l'*Exímia il·lustració*.

El 13 de desembre de 1522, a l'*Hospital de Santa Llúcia*, mentre era a la capella, va sofrir un “rapte espiritual” i va estar vuit dies i vuit nits, fins el 21 de desembre, immòbil a terra. Sembla ser que aquí va rebre la revelació de la futura orde. La capella se la coneix com la *Capella del Rapte*. Per efecte d'aquestes llums va arribar a dir que

«encara que no hi hagués la Sagrada Escripura, ell creuria en els articles de la fe només per la llum que havia rebut a Manresa. La vida de penitència i contemplació que vaig portar a Manresa van fer que Déu m'instruís com un mestre d'escola..., em feia veure Déu en totes les coses..., em feia contemplatiu en l'acció».

Una placa ho recorda:

Sant Ignasi pregant en aquesta capella va quedar arrabassat, va caure el seu cos a terra sobre els mateixos maons que avui es veuen i adoren. Va pujar l'esperit al cel i va veure la gran Religió que havia de fundar, sota el nom de Jesús, el seu blasó, el seu institut, la seva propagació als dos mons, les seves empreses, conquestes i victòries; les seves lletres i santedat, i martiris. Vuit dies va durar la visió. Lloc memorable pel rapte de sant Ignasi, i per la revelació de la Companyia de Jesús.

La més extraordinària d'aquestes gràcies va ser la que sol anomenar-se *Exímia Il·lustració*, que va rebre a la vora del riu Cardener, una de les vegades que es dirigia al monestir de Sant Pau a veure el prior Alfonso de Agurreta. Conta que

«...se li van obrir els ulls de l'enteniment, no que tingués una visió, sinó que va entendre i conèixer moltes coses, i amb una il·lustració tan gran que tot li semblava nou i amb una gran claredat d'enteniment (...) semblava com si fos un altre home i tingués un intel·lecte distint del que tenia abans».

Poc abans de morir, feia aquesta afirmació:

«si ajuntés totes les ajudes que havia rebut de Déu fins llavors, no em sembla haver aconseguit tant com d'aquella sola vegada a Manresa».

I quan se li preguntava per algunes coses introduïdes a la *Companyia*, feia referència a “un negoci que va passar per mi a Manresa” .

El que allí va veure, probablement, va ser el nou rumb que havia d'imprimir a la seva vida: canviar l'ideal del pelegrí solitari pel de treballar en bé de les

ànimes, amb companys que volguessin seguir-lo en l'empresa. En aquest sentit s'han d'entendre les *Meditacions del Regne* i de *les Banderes*, dels *Exercicis*. Diego Laínez diu que en aquest temps de Manresa es va coure “com la substància” dels *Exercicis Espirituals*, que ell va practicar abans d'escriure'ls.

L'estada a Manresa va representar una catarsi en la vida d'Íñigo i des d'aquest moment va pensar en com ho havia de fer per ser fidel a la nova vida que el Senyor li demanava. Tenia clar que volia anar a Jerusalem a fer apostolat però passant abans per Roma per demanar permís al Sant Pare. Primer de tot es va adonar que havia d'estudiar, que havia d'enriquir la seva vida interior “tocada” per l'Esperit Sant i que havia de transmetre tot això que duia dintre a d'altres persones. Al sortir de Manresa poc es devia imaginar el camí que el Senyor li tenia preparat, camí que va passar per Barcelona, Roma, Jerusalem, altre cop Barcelona, Alcalà, Salamanca, París⁴, Lloiana, València, Venècia i altre cop Roma, per dirigir la *Companyia de Jesús* i quedar-s'hi fins la seva mort, el 31 de juliol de 1556, als 65 anys. El seu cos està dipositat a l'Església del Gesù, a Roma.

* * *

Sant Ignasi va ser, a un mateix temps, un incansable home d'acció i un fervent contemplatiu que va experimentar especials comunicacions divines. La seva salut es va ressentir tota la vida de les aspres penitències practicades després de la seva conversió. Va ser *contemplatiu en l'acció*. El seu més noble ideal va ser promoure la *major glòria de Déu* per tots els mitjans al seu abast. La seva unió amb Déu adquiria el to més elevat en la celebració de la Missa. A vegades no podia celebrar-la per la debilitat de la seva salut, a la qual perjudicaven tan fortes emocions. Dedicava temps a l'oració i recomanava als altres l'exercici de buscar Déu en totes les coses.

Com a home de govern, va dirigir els seus súbdits amb prudència i discreció. Estimava tothom amb amor de pare, i tots se sentien estimats per ell. Va posar un accent especial en la virtut de l'obediència, tant com a exercici de virtut, com per ser instrument de cohesió i eficàcia en la tasca apostòlica.

¹ Llicenciat en Filosofia i lletres i estudis de Sant Ignasi.

² Hi ha un document que es coneix com *Autobiografia* de Sant Ignasi que no és pas una veritable autobiografia. No és una narració històrica de la seva vida sinó, per damunt de tot, un document espiritual íntim. Sant Ignasi no va escriure mai sobre la seva pròpia vida. Quan era a Roma insistien que escrivís les seves experiències perquè els que vinguessin darrere ho

coneguessin. Tres anys abans de la seva mort, va començar a tenir llargues converses amb un company portuguès a qui explicava les seves experiències i les anotava.

³ *Enecus* no té res a veure amb Ignasi i correspon a sant Eneko que se celebra l'1 de juny. Aquesta relíquia es va descobrir el 1710 a l'església de Sant Domènec. Més tard es va guardar al convent de Santa Clara i durant les desgràcies del juliol de 1936 va desaparèixer.

⁴ A París, després de l'obtenció del títol de *Magister*, Ínigo canvia el seu nom basc, poc conegut en els ambients romans del Vaticà, pel llatí d'*Ignatius* (i després a *Ignacio*) per la seva devoció a Sant Ignasi d'Antioquia.